

RAPORT KOŃCOWY MIĘDZYNARODOWEJ SPOŁECZNEJ MISJI OBSERWACYJNEJ WYBORÓW NA UKRAINIE

Warszawa, 30 listopada 2012

Streszczenie

- W Raporcie Wstępnym Międzynarodowa Społeczna Misja Obserwacyjna (MSMO, ang. CSEOM) stwierdziła, że mimo poważnych systemowych niedociągnięć oraz pomimo faktu, że na uczciwość procesu wyborczego znaczący wpływ miało nadużywanie uprzywilejowanej pozycji przez osoby sprawujące władzę, wybory pozwoliły wyborcom wyrazić swoje preferencje polityczne, a swoboda prowadzenia kampanii była zapewniona.¹ Jednakże sposób podliczania głosów po zamknięciu lokali wyborczych zmniejszył przejrzystość i rzetelność tego procesu, znacząco obniżając wiarygodność wyborów.
- Wybory odbywały się w niesprzyjającej atmosferze politycznej. W wyborach nie mogli wziąć udziału czołowi politycy opozycji: była premier Julia Tymoszenko, będąca głównym politycznym przeciwnikiem prezydenta, oraz były minister spraw wewnętrznych Jurij Łucenko, uwięzieni w wyniku kontrowersyjnych procesów sądowych.
- Wybory zostały przeprowadzone według nowej ordynacji wyborczej, która wprowadziła mieszany system wyborczy. Wyborcy wybierali 450 członków Rady Najwyższej. 225 członków parlamentu było wybieranych według systemu proporcjonalnego w ogólnokrajowym okręgu wyborczym, a kolejnych 225 parlamentarzystów według systemu większościowego w jednomandatowych okręgach wyborczych.
- Ponowne wprowadzenie jednomandatowych okręgów wyborczych (JOW) miało raczej negatywny wpływ na przebieg wyborów, biorąc pod uwagę sytuację polityczną i szczególne doświadczenia kraju, mimo że nowe prawo wyborcze było wynikiem konsensusu głównych sił politycznych. Zwiększyło to polaryzację polityczną oraz

¹ Zgodnie z Raportem Wstępnym Międzynarodowej Społecznej Misji obserwacyjnej dostępnym na stronie:
http://www.batory.org.pl/programy_operacyjne/otwarta_europa/monitoring_wyborow_na_ukrainie

możliwość stosowania negatywnych praktyk, takich jak kupowanie głosów, czarny PR, zastraszanie kandydatów, czy wykorzystywanie w kampanii środków administracyjnych, czego dowodzą zaobserwowane incydenty, które miały miejsce głównie w okręgach jednomandatowych.

- Wprowadzenie okręgów jednomandatowych miało negatywny wpływ na przeprowadzenie wyborów, biorąc pod uwagę sytuację polityczną i specyficzne doświadczenia państwa – mimo iż nowe prawo wyborcze odzwierciedlało konsensus między głównymi graczami politycznymi. Okręgi jednomandatowe zwiększyły polaryzację polityczną oraz ryzyko związane z kupowaniem głosów, czarnym PR, zastraszaniem potencjalnych kandydatów oraz wykorzystaniem zasobów administracyjnych, czego dowodzą zaobserwowane incydenty, które miały miejsce głównie w okręgach jednomandatowych.
- Choć istniejące ramy prawne dawały podstawę do przeprowadzenia demokratycznych wyborów, to zastosowanie nowej ordynacji pokazało brak spójności i ujawniło szereg niedociągnięć. Przyjęta w prawie wyborczym i doprecyzowana w postanowieniach Centralnej Komisji Wyborczej (CKW) procedura tworzenia dobowodowych i okręgowych komisji wyborczych, nie była w stanie zapewnić zrównoważonej reprezentacji partii politycznych w komisjach wyborczych. Zakrojona na dużą skalę wymiana komisarzy w ostatnich tygodniach, a nawet dniach przed wyborami, podważyła zasadę bezstronności komisji. Choć ordynacja nie przewidywała możliwości unieważnienia wyników w okręgach jednomandatowych, CKW przyjęła rezolucję stwierdzającą niemożność ustalenia wyników w pięciu okręgach jednomandatowych z powodu domniemanych oszustw wyborczych.
- W okresie przedwyborczym techniczne aspekty procesu wyborczego prowadzone były przez organy administracji wyborczej we właściwy sposób. CKW i komisje niższego szczebla zrealizowały większość zadań w terminach zgodnych z obowiązującym prawem wyborczym. Jednakże proces zliczania głosów pokazał brak skuteczności i przejrzystości w sposobie zarządzania procesem wyborczym. Większość rozmówców MSMO wyrażała brak zaufania do bezstronności organów administracji wyborczej.
- Przepisy dotyczące rejestrowania wyborców zostały ulepszone i zaostrzone. Chociaż ograniczenia w głosowaniu poza miejscem zamieszkania, a także bardziej rygorystyczne przepisy dotyczące głosowania w domu, mogły pozbawić niektórych wyborców możliwości uczestnictwa w wyborach, to zmniejszyły one ryzyko manipulacji.
- Generalnie, rejestracja kandydatów była otwarta i przejrzysta. Spośród ponad 6000 wniosków ponad 400 zostało odrzuconych przez CKW z powodu błędów formalnych, a kolejnych 500 kandydatów wycofało się z wyborów z własnej woli.
- Kampania wyborcza była zacięta i spolaryzowana, ale przebiegała na ogół spokojnie. Kandydaci w zasadzie mogli prowadzić kampanię w sposób nieskrepowany, jednak nie na równych zasadach. Brak równych szans widoczny był szczególnie w mediach. W okresie po wyborach miał miejsce gwałtowny wzrost napięcia między rządem a opozycją.

- Odnotowano wiele przypadków wykorzystywania przez partię rządzącą środków administracyjnych. Dotyczyło to m.in. wywierania nacisków na pracowników urzędów publicznych i przedsiębiorstw państwowych, a także sytuacji, w których inwestycje sfinansowane ze środków publicznych były przedstawiane jako osiągnięcia kandydatów.
- Brak skutecznych uregulowań i przejrzystości w zakresie finansowania kampanii także działał na korzyść kandydatów piastujących stanowiska w administracji rządowej.
- Proces wyborczy cechowało stosowanie zarówno przez partie polityczne jak i niektórych kandydatów niezależnych różnych form przekupstwa wobec wyborców.
- Media (z wyjątkiem internetowych) były wyraźnie stronnicze i faworyzowały rząd, nie zapewniając wszystkim partiom i kandydatom równych szans prezentowania swoich programów.
- Społeczeństwo obywatelskie odegrało aktywną rolę w monitorowaniu wielu aspektów wyborów, łącznie z obserwowaniem całego procesu wyborczego, tworzeniem infolinii i internetowych map naruszeń procedur, sprawdzaniem kandydatów. W opinii niektórych organizacji prowadzących monitoring, zaobserwowane nieprawidłowości wyborcze miały charakter masowy i systemowy.
- O ile głosowanie i liczenie głosów przebiegało w zasadzie w sposób spokojny i uporządkowany, to zliczanie wyników na poziomie okręgowych komisji wyborczych cechował brak przejrzystości oraz znaczne i celowe opóźnienie pracy kilku okręgowych komisji wyborczych. Brak skutecznej interwencji CKW w przypadkach przedłużającego się liczenia głosów w niektórych komisjach okręgowych i związanych z tym nieprawidłowości, podważyły wiarygodność organów administracji wyborczej i rzetelność działań prowadzonych w dniu powyborczym.
- Podsumowując, rozstrzyganiu przez sądy administracyjne sporów wyborczych towarzyszył brak przejrzystości, spójności i rzetelnego uzasadnienia w oparciu o faktyczny stan prawny. Sądy nie szukały prawdy obiektywnej, koncentrując się na szczegółach technicznych i nieprawidłowościach formalnych. Takie podejście zmniejszyło szanse na uzyskanie skutecznego zadośćuczynienia prawnego, ignorowało prawdziwą wolę wyborców i poddało w wątpliwość bezstronność wymiaru sprawiedliwości. Kilku kandydatów w okręgach jednomandatowych wykorzystało sądy jako narzędzie do unieważnienia wyników korzystnych dla ich przeciwników. CKW odmówiła rozpatrzenia większości skarg ze względu na nieprawidłowości techniczne lub przekazała je do odpowiedniego organu sądowego. Tylko bardzo niewielka liczba skarg została choćby częściowo uwzględniona.

Pełny tekst raportu:

http://www.batory.org.pl/programy_operacyjne/otwarta_europa/monitoring_wyborow_na_ukrainie

Międzynarodowa Społeczna Misja Obserwacyjna (CSEOM) jest przedsięwzięciem organizacji pozarządowych z Polski (Fundacja im. Stefana Batorego), Niemiec (European Exchange) i Litwy (Eastern Europe Studies Centre) zorganizowanym pod auspicjami Aleksandra Kwaśniewskiego i Markusa Meckela. Misja działała na Ukrainie od 17 września do 16 listopada i składała się z 15 członków długoterminowych (eksperti i obserwatorzy) oraz obserwatorów krótkoterminowych rozmieszczonych na terenie kraju.

Publikacja wyraża wyłącznie poglądy autorów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

*Projekt jest finansowany ze środków programu „Wsparcie Demokracji”
Polskiej Fundacji Międzynarodowej Współpracy na Rzecz Rozwoju „Wiedzieć Jak”
w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP
w 2012 r.
oraz z dotacji Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej
i Ministerstwa Spraw Zagranicznych Republiki Litewskiej.*

